

ACKERMANNÉ KELŐ KAMILLA

MARADJUNK KAPCSOLATBAN!

Az őszi időszakban fokozódó vírus-hullám újra elérte a közoktatás intézményeit. Ahogy sodródunk a „tervezett online oktatás” kifejezéstől kezdve az online osztályokon keresztül a teljes iskola-bezárásokig, a feszültség egyre nőtt az intézményvezetőkben, pedagógusokban, diákokban és a szülőkben egyaránt. Lelki békénket máig folyamatosan zaklatják a hírekben megjelenő esetszámok, és olyan új fogalmak kerülnek a köztudatba, mint „karanténkórház”, „orvosvezénylés”, „kontaktsztyál”. A társadalmi alapteremtés a folyamatos hatósági rendelkezések miatt fokozódik, megszokott életmódunk tervezhetlenné válik. Kis nyári fellelegzésünk során összegyűjtött lelki tartalékainkhoz nyúlunk, várva a hírekben megjelenő újabb számokat, határozatokat, fogalmakat. Sok tapasztalatot szereztünk a tavaszi karanténidőszak alatt, a családok igyekeztek helytállni az új helyzetben, a nehézségeket leküzdve próbálták a gyermekek online tanulását támogatni. Az őszi tapasztalatok a járvány eltérő dinamikája miatt vegyesek. Kezdünk belefáradni a bizonytalanságba, hiszen senki sem tudja megmondani, hogy mindez meddig tart. A szeptemberben még nyitott iskolák fokozatosan zárták be kapuikat a szülők előtt. Azóta a társas interakciók

új formáját kell ismét gyakorolnunk, a személyes találkozások helyett más eszközökön keresztül kell felvennünk a kapcsolatot. Felvetődhet a kérdés, hogy miért kell ebben a nagyon nehéz helyzetben külön foglalkoznunk a szülőkkel. A kutatások eredményei most is érvényesek, miszerint a szülő bevonása gyermekének iskolai képzésébe nagymértékben befolyásolja a diák szociális, érzelmi fejlődését és tanulmányi eredményeit, illetve, hogy a diák teljesítménye, motivációja, magatartása szoros összhangban van a tanár-szülő kapcsolat minőségével, amelynek kialakításában központi szerepe van a tanárnak (a kutatásokat tematikusan összegzi Kornéli, 2014). Ezért fontos megővni és ápolni ezt a kapcsolatot most, amikor a személyes találkozások nem lehetségesek.

KORLÁTOZOTT SZABADSÁGUNK

A szociális izoláció sokakban szorongást kelt. A bezáruló szabad tér karöltve jár a bizonytalansággal. Corona Bamberg *Az emberség ára* című művében így fogalmaz az embert egzisztenciálisan fenyegető bizonytalanságról: „...az ember a szabadságában veszélyeztetett...”, akár így, akár úgy, csak kínlódik, életének nincs meg az a szabad tere, amelyre szüksége van, és sebesre üti magát benne. A másik

tényező a bizonytalanság. Észrevétlenül jutunk ebbe a félelmetes helyzetbe, mely megráz és a bukáshoz vezet... Éppen a biztonságnak ez a hiánya korlátozza rendszerint a szabadságunkat is. De ugyanígy fordítva is áll: a szabadság hiánya elkoptatja a bizalmunkat, pedig ennek kellene oltalmat nyújtani, még a kísértések közepette is.” (Bamberg, 1991, 50) Fokozódik a társadalmi alapteremtés. Tavaszi tapasztalataink alapján tekintünk a közeljövőbe, borúsán vagy derűlátón, egyénenként változó módon. Az iskolabezárások újra azt eredményezik, hogy a szülőknek szembe kell nézniük az online oktatás kihívásaival. Ebben kell melléjük állnunk, a lehető legtöbb támogatást nyújtva számukra. Online oktatásról beszélünk, mintha jelen helyzetben csakis valamiféle személytelen ismeretátadásra korlátozódhatna a pedagógiai tevékenység. Nem szabad hagynunk személyes kapcsolataink erejét elveszni. Pedig egyre inkább látjuk, hogy a kontakt kapcsolódások nem megoldhatók. Egyéb utakat kell egymáshoz találnunk, melyek, ha közelebb nem is biztos, hogy hoznak bennünket, de az iskola és a szülői ház, valamit az egyes családok egymástól történő távolodását lassítják. Új típusú kommunikációs stratégiákat kell kidolgoznunk, a kapcsolattartás új

módjait, melyeknek célja a kohézió, és a pozitív érzelmek közvetítése. De vajon ki teszi meg egymás felé az első lépést?

A HITELES PEDAGÓGUS TÁMOGATÓ SZEREPE

Carl Rogers személyközpontú megközelítését elsősorban nem terápiás alkalmazásra szánta. Módszere bármilyen viszonyban alkalmazható, ahol az egyik személy fejlődése a cél, illetve minden olyan foglalkozás terén, ahol lényeges a társas interakció. Az iskolai tanulás serkentése például a facilitátorrá vált tanár és a tanuló közti személyes kapcsolattal érhető el, melynek három attitűdjellegű tényező a feltétele: a hitelesség, az elfogadás és a megértés (Rogers, 2007). Nézzük meg, működhet-e elmélete egy kapcsolat fejlődésére nézve is, legyen szó a tanár–szülő viszonyról. Rogers a személyes növekedést segítő három feltétel közül a hitelességnek szánta a legnagyobb hangsúlyt. A terapeuta akkor a leghitelesebb, ha természetes és spontán. Vállalja önmagát, természetét, érzéseit, bizonyosságait, bizonytalanságait és korlátait. Mitől válik hitelessé a pedagógus? A fent említett vállalásoktól. Valamint attól, hogy következetesen kiáll céljai mellett.

Tovább árnyalja a képet, hogy a szülő az egyes gyermek érdekét, boldogságát helyezi előtérbe, míg a pedagógus csoportban, közösségben gondolkodik. Az egyének pillanatnyi érdekét sokszor alá kell rendelni a közösségi céloknak, figyelemmel kell lenni arra, hogy az osztály mint szocializáló közeg jól-léte minden esetben hat az egyes tanulóra. Mindez csak akkor lehetséges konfliktusmentesen, ha a tanár bizalmi személy a családban, ha a szülő nem kérdőjelezi meg döntéseit, hanem a pedagógust személyesen ismerve, bízni tud benne. Fontos-e a pedagógusnak, hogy legyen kapcsolata, s ha igen, jó kapcsolata a szülői házzal? Számít-e, hogy mit gondolnak, éreznek a szülők vele kapcsolatban? Van-e benne annyi szeretet a diákok iránt, hogy mindezekre a kérdésekre a válasz az „igen” legyen?

A hierarchiára építő viszony már nem működik. Partneri kapcsolat kialakítása kell törekednünk, melyben a pedagógus beavatja céljaiba, döntéseibe, a mindennapok gyakorlatába a szülőket. Napjainkban a szülők nagyon tájékozottak az életkorok pszichológiai folyamataiban, a

fejlődéslelektani törvényszerűségeiben, laikus ismerettel rendelkeznek, melyeket megerősítenek saját tapasztalataik. Ezek lehetnek az iskola iránt erősen elkötelezett vagy negatív álláspontok. Az a cél, hogy a gyermekközösség elsődleges érdekét figyelembe véve segítsük az egyes gyermekeket és szüleiket az iskolai helyállásban. A minél problémamentesebb szülő-tanár kapcsolat kialakítása érdekében hasznos a szülőt beengedni az iskolába, jelen esetben az online oktatási és nevelési (!) térbe, legyen rálátása az iskolai folyamatokra. A valós interakciók hiányban mindezeket az elveket új utakat keresve kell képviselnünk. Segíthet például az osztály életéről készített fényképek közzététele. Néhány hetente vagy havonta érdemes levelet írni a szülőknek, melyben mesélünk a közösség életéről, a mindennapok eseményeiről, az aktuális nehézségekről, megküzdéseinkről. A hitelesség érdekében érdemes személyes hangvételben megírni a beszámolókat. Mit hozott számomra ez az új hét? Milyen szokatlan, váratlan, nehéz vagy örömteli történéseink voltak? Segíti mindez az önreflexió gyakorlását is.

A SZÜLŐI SZAKÉRTELEM MEGBECSÜLÉSE

Rogers második kritériuma a feltétel nélküli pozitív értékelés. Jelentheti ez a család szokásrendszerének, a szülői jogok, valamint döntések tiszteletben tartását, a különböző generációk eltérő tapasztalatszerzési módjai közötti különbségek elfogadását. Sokszor látjuk, hogy a szülői ház nem úgy áll a gyermek mellett, ahogy azt a személyisége, szükségletei igényelnék. Azt tapasztaljuk, szép számmal akadnak olyan szülők, akik mintha nem is hallottak volna a szülői modellről, és elhárítják a személyes felelősségüket. Ezekben az esetekben fontos, hogy a pedagógus véleményét semmiképpen sem kihangsúlyozva, segítő szándékkal lépjen a család mellé, kizárólag a gyermek érdekének tiszteletben tartásával. Ez az ítékezésmentes légkör teremti meg a bizalmi alapot arra, hogy a szülő beengedje a segítő tanácsokat, és változtasson magatartásán. Mindehhez ki kell alakítani azt a kapcsolatot, hogy a szülőnek ne védekezni kelljen döntései miatt, hanem legyen bátorsága felismerni esetleges hiányosságait, és legyen készsége változtatni azokon. Ugyanakkor lényeges elem a szülők érzelmi reakcióinak el-

fogadása is. Fontos, hogy kapcsolatunk, bizalmi viszonyunk kölcsönös legyen. De hogyan lehetséges ez, amikor évszázados dominanciarendszerről beszélünk, melyben a feladat- és felelősségmegosztás kérdései sem tisztázottak? Földes (2006) a következőképpen ad választ erre a dilemmára: „Ha ugyanis elfogadjuk, hogy a szülő a gyerek szakértője, a pedagógus pedig a hivatásé, olyan, egymást kiegészítő kompetenciákat fogalmazzunk meg, amelyek a gyerek (iskolai) neveléséhez együtt szükségesek, és amelyek nélkülözhetetlenné teszik mind a két szereplőt. Mert a szülő az (szakemberként bármit gondoljunk is szülői attitűdjéről), aki ismeri a gyerek rezdüléseit (ebben a pedagógussal szemben 6-8 év előnye van). S éppen ezért a szülővel való kontaktust keresve a pedagógusnak felre kell tennie ítélő, értékelő, minősítő (hivatásából fakadóan elég alapvetően meghatározó) attitűdjét, és szakértőt, méghozzá pótolhatatlan szakértőt kell látnia a szülőben, aki, ha jól kérdezik, el tudja mondani, hogy mitől fél, minek örül, mi ellen lázad és miért lelkesedik a gyermeke. A pedagógus pedig a hivatás, a mesterség szakértője.” A hierarchia a szakértői kompetenciák találkozásában partnerséggé válik, ahol a szülő nem védekezni, hanem konzultálni fog. Ez megváltoztatja személyközi helyzetünk megoldási mintázatát. Ha vállaljuk a kockázatot, és a szülőket megbecsülő, partnerként elfogadó attitűdöt alakítunk ki, szakmai eredményességünk fokozódni fog (Földes, 2006).

EMPATIKUS MEGÉRTÉS

Rogers harmadik feltétele az empátia. Annak képessége, hogy megértsük más személyek indítékait, motivációit, kívánságait, miközben önazonosan viselkedünk. Fontos, hogy fokozottabb empátiával közeledjünk egymáshoz és a szülőkhöz, figyelembe véve, hogy egyéni körülményeink folyamatosan változhatnak. Nem mindenkinek azonosak a megküzdési stratégiái, élethelyzete, így nem feltétlen képes azonos módon állni a gyermeke mellett. Meg kell próbálnunk a szülők szemszögéből látni jelenlegi helyzetünket, amely abban az esetben talán könnyebb, ha magunk is szülők vagyunk. Fel kell tehát hagynunk az egységesített határidőkkel, követelményekkel, tágabb időkeretben kell gondolkodnunk.

Empátiával kell fordulnunk a koronavírusal megfertőzött gyermekek és családjaik felé. Egyre gyakoribb jelenség a bűnbakképzés. Különösen abban az esetben kell résen lennünk, ha egy rosszabb kortárs-pozíciójú gyermekről van szó. A szülői házból kiinduló hibáztató attitűd nagyon koncentráltan jelenik meg a diákok között, mely hamar a beteg (még ha felépült is) gyermek kirekesztését eredményezheti. Fontos, hogy a pedagógusok is ráirányítsák a szülők figyelmét, hogy ebben a helyzetben az egymást segítő, kötődő kapcsolatok jelentik a megtartó erőt.

A KOMMUNIKÁCIÓ ÚJ FORMÁI

„Az online formák terjedése sok mindent megváltoztat, de se nem javít, se nem ront a kommunikáció színvonalán, megőrzi az alaphelyzetet, csupán a formák tárházát gazdagítja” (Lannert, 2015, 20). Az idézett mondat akkor keletkezett, amikor még elképzelni sem tudtuk, hogy bezárják az iskoláinkat és korlátozzák személyes szabadságunkat. Ekkor még a hagyományos formákhoz képest személytelennek véltük az online felületeket. Mára azonban ezek kommunikációt gazdagító hatásaira kell támaszkodnunk. Közép-Európában korlátozott számban ismertek a szülő Támogatási formák, online módozataik pedig csak most alakulnak ki. Az e-napló bejegyzéseinek használatáról eltérőek a tapasztalatok. A gyermek és a család megismerése rengeteg beszélgetést feltételez, melyre időt kell szánni, és eredményesebb lesz szakmai munkavégzésünk. E személyes találkozások céljára minden héten felajánlhatunk

online fogadóórákat. Szülőtréningeken segíthetjük a diákok által használt oktatási platformok megismerését. A szülőktől kérhetünk visszajelzést a használat sikerességéről. Egyéni vagy közösségi konzultációs lehetőségeket biztosíthatunk. Online szülőklubok szervezésével tapasztalatcsere formájában kaphatnak a szülők egymástól segítséget az otthoni nevelés, oktatás kérdéseiben, a problémák kezelésében. Jó lenne a szülőktől visszajelzést kérni a mindennapok gyakorlatáról, és azokhoz igazodva alakítani ezt az ideiglenes állapotot (az európai gyakorlatokról bővebben: Lannert, 2015). Az online térben módszertani kultúránkat át kell alakítanunk. Sok letölthető segédanyagot használhatunk, melyek biztosítják az ismeretátadást, a gyakorlást vagy akár a számonkérést is, de a leglényegesebb, hogy a számítógép előtt töltött tanulási idő megerősítő, bátorító, biztató legyen.

ZÁRÓ GONDOLATOK

A társadalmi bizonytalanság rányomja bélyegét az iskola világára is. Megváltozott mindennapjainkban a tanár-diák-szülő hármasság, melynek megerősítése elsősorban a pedagógus lehetősége és feladata. Jelen írásunkban nem térünk ki azokra a szülői csoportokra, akik valamilyen okból kifelé nem tudnak vagy nem akarnak bevonódni gyermekük iskolai életébe. „A családhoz kapcsolódó nehézségek sorába tartoznak gyakorlati nehézségek (pl. rugalmatlan munkaidő, kényszerű ingázás a távoli lakóhely), pszichológiai nehézségek (pl. kellemetlen iskolaélmények, gyenge iskolai teljesítményre és bánásmódra emlékezés,

elégtelen fizikai és mentális egészség). S végül azok a kulturális különbözőségekből eredő akadályok is megemlítenők, melyek az iskolai és az otthoni értékrendek, elvárások eltéréseiből adódnak.” (Imre, 2019) Természetesen a rogersi segítő beszélgetés terápiás célú használata nem lehet elvárás a tanártársadalomtól. A fentiekből azonban kiderül, hogy hatékony munkavégzésünk alapja a szülővel történő hatékony kommunikáció. Mindezekre a hiteles, önmagát is ismerő és vállalni tudó pedagógus képes, aki elfogadja és partnerének tekinti a szülőt munkájában. Ugyanakkor empatikusan néz a családi házra, a gyermekre. Ne becsüljük tehát alá munkánknak ezt (talán a legnehezebb) részét, hanem tudatosan építsük be mindennapjainkba. Fontos tudatosítanunk, hogy jelen helyzetünk mindenki számára nehéz, de ha terheinket megosztjuk, könnyebb elhordozni azokat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Corona Bamberg (1990): *Az emberség ára*. Prugg Verlag, Eisenstadt.
- Földes Petra (2006): *Kényszer vagy lehetőség? Gondolatok a család és az iskola viszonyáról*. In: Új Pedagógiai Szemle, júl.-aug., 73-84.
- Imre Nóra (2019): *Az iskola és a szülő közötti együttműködés lehetőségei*. <https://ofi.oh.gov.hu/publikacio/az-iskola-es-szulo-kozotti-egyuttmukodes-lehetosegei>
- Kornéli Beáta: *Hogyan kommunikáljunk a szülővel? A Walker-féle kommunikációs tréning*. <https://ofi.oh.gov.hu/publikacio/hogyan-kommunikaljunk-szuloval-walker-fele-kommunikacios-trening>
- Lannert Judit – Szekszárdi Júlia (2015): *Miért nem érti egymást szülő és pedagógus?* Iskolakultúra, 25. évf., 1. sz., 15-34.
- Carl. R. Rogers – H. Jerome Freiberg (2007): *A tanulás szabadsága*. WDGE 2000 Kiadó-OFI, Budapest.

